

Jóhannes Johansen, plantufrøðingur:

Marknagarðurin í føroyskari landnámssøgu er fluttur

— Allar kolevnis-14-kanningar av føroyskum mógvi benda á, at landnám er farið fram í Føroyum 200 ár fyrr enn higartil hildið. Hesum vilja fornfrøðingar ikki trúgva. — Eg má siga, at um ein einans vil lita á tær aldursmátningar, sum hóska við nakað, ein frammanundan væntar, so er als eingin grund at gera tær.

Vit prenta grein, sum Jóhannes Johansen hevur skrivað í seinasta Mondli

Í seinasta Mondli (nr. 1, 1986) hevur museumsinspektor Knud Krogh eina grein, ið hann nevnið »Um Føroya fyrstu búseting«. Her viðger hann arbeiði mitt við landnámi í Føroyum. Í greininu ymiskir lutir blandaðir saman, og fari eg tí her at greina málið eitt sindur út.

Fyrst skal eg gera greitt, hvat eg havi sagt og framvegis siga: um leið 650 e.Kr. var eitt landnám í Føroyum. Hetta havi eg funnið í Tjornvik og í Mykinesi. Fólkinu veltu korn — í Mykinesi fyrst havra, síðan bygg. Við fólkunum komu eisini nakrar lokplantur til landið, t.d. hémliur og jóansökugotubrá.

Hvussu ber nú til at siga hetta? Tað kann gerast við plantusáðsundurgreiningum (pollenanalyse). Sáðið (pollen) frá plantum verður til í ómetaliga stórum mongdum í blómum. Hadaði verður tað spjatt víða um av vindinum og dettur niður allastaðni, og tað varðveitt væl í jörðini. Tað ber til í sjóneyku at kenna sløgin frá hvørjum øðrum í stóran mun. Við at kanna plantusáðið í ymskum dýpum fáa vit at vita, hvat hevur vaksið á einum staði gjøgnum öldirnar.

Næsti spurningur verður: hvussu kunnu vit fáa at vita aldurin á teimum ymsku jarðlindunum? Til

hetta nýta vit kolevni-14 aldursmátningar. Kolevni er í øllum livandi og deyðum verum. Tað mesta er vanligt kol — eisini nevnt kolevni-12 (C12), men ein litil partur er kolevni-14 (C14). Kolevni-14 er geislavirkið. Kolevni-14 verður til langt uppi í luftini av geisling úr rúmdini. Eins og kolevni-12 bindur kolevni 14 seg til súrevnið (O₂) í luftini, og vit fáa koltvisýru CO₂. Hetta evni — CO₂ — taka planturnar inn í seg, tá ið tær gera livrunnið evni — sukur, feitt og eggjahvitaevni. Ein litil partur av øllum plantum er sostatt geislavirkið kolevni-14. Plantur verða etnar av dýrum og summi dýr etin av øðrum dýrum o.s.fr. Soleiðis ekmur alt livandi at hava eitt sindur av kolevni-14 í sær. Tá planturnar og dýrin doyggja, upptaka tey sjálvandi ikki nakað evni meira. Tá fer tað geislavirka kolevni 14, su var í verum, at minka so líandi, sum øll geislavirkin evni gera, og tað gerst samstundis tiul annað evni. Menn hava kunnað roknað út, hvussu skjótt kolevni-14 hvørur úrverni. Fyri hvørji 5730 ár minkar kolevni-14 niður í helvt. Um vit nú máta mongdina av kolevni-14 í livandi verum og samanbera við mongdina av C-14 í t.d. onkrari mólind, sum er deyðar plantur, kunnu vit rokna út, hvussu long tíð er runnin, síðani plant-

urnar, sum nú eru vorðnar til mógv, livdu. Hetta er í prinsippinum einfalt, men tað eru fleiri møguleikar fyri at fáa skeivan aldur. Um eldri tilfar av einhvørji orsök er komið upp í tann sýnslut, vit vilja hava aldurin á, fáa vit ov høgan aldur, og, um yngri tilfar er komið aftrat, fáa vit ov ungan aldur.

Nú skal eg so gera nakrar viðmerkingar til grein Knud Kroghs. Hann skrivur, at óreinska av eldri tilfari gevur ov høgan aldur. Hetta er sum longu nevnt sjálvsagt. Eg havi sjálvur skrivað grein um henda trupulleika. Í Saksunarvatni fekk eg alt ov høgan aldur á teimum ovastu lindunum og kom hetta av, at gamal mógvur í Saksunardali var máaður og skolaður út í vatnið og var lagstur á botnin.

Men vit kunnu eisini fáa ein ov ungan aldur. Hvi nevnið Krogh einki um henda møguleika, tá ið hann er í gongd við at tosa um feilmøguleikar? Tað sær út til, at Krogh vil hava aldurin 650 e.Kr. at vera ov høgan: Tað tykist hóska best inn í hansara søgumynd, at landnámið var yngri.

Ov ungan aldur fært tú t.d., tá ið plangur, sum vaksa á eini myru senda røturnar niður í eldri lindir. Kolevni-14 serfrøðingar meta kortini ikki hetta at vera av størri týðningi. Vit fáa eisini ov ungan aldur, um upplýst liv-

runnið evni seyrar niður í eldri lindir. Minar aldursmátningar eru gjørdar av mógvi. Mógvur verður av serfrøðingum roknaður fyri at vera sera goður til aldursmátningar. Men av tí, at yngri retor mugu ætlast at vera í lindini, er aldurin kanska í yngra lagi og rættari er møguliga at siga um leið 600 e.Kr.

Úr Tjornvik havi eg triggjar aldursmátningar, sum vistu aldurin 640, 660 og 685 e.Kr. allar +/- 100 ár. Í miðal er tað 660 e.Kr. í Mykinesi visti tað seg, at fyrsta kornvelting byrjaði millum 460 og 740 e.Kr. Við at interpolera kom eg fram á aldurin um leið 600 e.Kr. C-14 serfrøðingar hava sagt mær, at tá ið vit fáa fleiri aldursmátningar, sum liggja so tætt, mugu vit avgjørt okna við, at hetta er tann sann aldurin.

Seinasta summar var ein onglendingur, dr. Paul Buckland, universitetið í Birmingham, í Føroyum og kannaði flogkyktaleivdir í okkara myrum, serliga klukkur. Hann gjørdi eisini kanningar í Tjornvik. Hann fann her eina lind, har klukkur, sum heilt avgjørt komu við fólki, vóru í. Hann fekk gjørt eina aldursmátning, og gav hon aldurin 600 e.Kr.!

Um so var, at tann høgi aldurin á landnáminum kom av eldri tilfari, sum var skolað oman við om-

anávatni, sum Krogh heldur, so vildu vit fingiðheilt tilvildarlig tøl og tí eisini ymisk tøl úr ymskum støðum í Tjornvik, og vit kunnu ómøguligt fingið sama aldur í Tjornvik og Mykinesi.

Eg má eisini siga, at um tú einans vilt lita á tær aldursmátningar, sum hóska við nakað, tú frammanundan væntar, so er als eingin grund til at gera tær. Tær eru tíðarkrevjandi og dýrar — so spar tá heldur C-14 stovnin fyri at gera arbeiðið. Nakað annað er, at fært tú eitt ógvuliga óvæntað úrslit í aldi, tá eru orsøkir til at kanna eftir eina ferð aftrat. Júst hetta havi eg gjørt.

At enda um aldursmátningar mínar: tað ber ikki tiul at taka nakrar aldursmátningar burtur úr teimum nógvu, eg havi gjørt, og siga, at tær, sum vísa landnám um leið 650 e.Kr., eru 200 ár ov gamlar. Er mógvurin í Tjornvik og Mykinesi ov gamal, so er eisini landnámið í Høvi ov gamalt, tí aldursmáttingin er gjord úr sama tilfari. Hov er eftir minum kanningum bygt um leið 850 e.Kr., men aldurin verður 1050 e.Kr., um mátingin er 200 ár ov hög. Neyvan man nakar søgumaður ella fornfrøðingur trúgva, at 1050 er aldurin á bygdini Høvi.

Eg vóni, at eg nú havi gjørt greitt, hvi eg siga, at

landnám hevur veirð í Føroyum um leið 650 e.Kr.

Um alt tað søguliga og fornfrøðiliga má eg siga, at har eri eg ikki fakmaður. Eg helt tað kortini vera vert at skriva eitt sindur um, hvør mundi havat gjørt hetta landnámið og kom sjálvandi fram á Dicuil. Tað áhuga verða við Dicuil er, at hann sigur, at hann sjálvur hevur tosað við ein mann, sum hevur verið í Føroyum t.v.s. hetta er ein beineliðis («fyrstahonds») kelda og skuldi tí verið eftirfarandi. Viðvíkjandi spurninginum um tað nú var Føroyar, hann skrivur um, so er tað eyðvitað, at tað má tað vera — serliga av tveimum orsøkum. Dicuil skrivur, at oyggjarnar hava verið óbygðar frá tíðarinnar morgni. Hetland varð bygt í steinöld — eisini Orknoyggjarnar. Hetta man Dicuil hava vitað. Hann sigur eisini, at hann ongastaðni hevur sæð hesar oyggjar umrøddar í øðrum bókum. Hetland er umrøtt í írskum bókum, t.d. Imram Maelduin* (Sjóferð Maelduins). Hetta man Dicuil eisini hava vitað. Men at tað eru írskir munkar, sum hava gjørt landnámið, kann eg sjálvandi ikki siga. Tað stendur ikki skrivað á minum pollen, hvaðani palnturnar eru komnar. Á síðu 58 í bók minni skrivi eg (í umseting): 8Viðvíkjandi tí forn-

